

ПИСМЕН ДЪРЖАВЕН ИЗПИТ ПО СТАРОГРЪЦКИ ЕЗИК

13. 07. 2011 г.

ХРИСТО ТОДОРОВ

I. Текст и превод: Antiphon, *In nocentem*, 14–17

14 Ὑπερφῶν τι ἦν τῆς ἡμετέρας οἰκίας, ὃ εἶχε
Φιλόνεωσ ὀπότ' ἐν ἄστει διατρίβοι, ἀνὴρ
καλὸς τε καὶ ἀγαθὸς καὶ φίλος τῷ ἡμέτερω
πατρὶ· καὶ ἦν αὐτῷ παλλακὴ, ἣν ὁ Φιλόνεωσ
ἐπὶ πορνεῖον ἔμελλε καταστήσαι. Ταύτην
15 οὖν ἡ μήτηρ τοῦ ἀδελφοῦ ἐπούησατο φίλην.
Αἰσθομένη δ' ὅτι ἀδικεῖσθαι ἔμελλεν ὑπὸ τοῦ
Φιλόνεω, μεταπέμπεται, καὶ ἐπειδὴ ἦλθεν,
ἔλεξεν αὐτῇ ὅτι καὶ αὐτὴ ἀδικοῖτο ὑπὸ τοῦ
πατρὸς τοῦ ἡμέτερου· εἰ οὖν ἐθέλοι
πειθεσθαι, ἔφη ἰκανὴ εἶναι ἐκείνη τε τὸν
Φιλόνεωσ φίλον ποιῆσαι καὶ αὐτῇ τὸν ἐμὸν
16 πατέρα, εἶναι φάσκουσα αὐτῆς μὲν τοῦτο
εὐρημα, ἐκείνης δ' ὑπηρέτημα. Ἡρώτα οὖν
αὐτὴν εἰ ἐθελήσοι διακονῆσαι οἱ, καὶ ἡ
ὑπέσχετο τάχιστα, ὡς οἶμαι. Μετὰ ταῦτα
ἔτυχε τῷ Φιλόνεω ἐν Πειραιεῖ ὄντα ἱερά Δι
Κτησίω, ὃ δὲ πατὴρ ὁ ἐμὸς εἰς Νάξον πλεῖν
ἔμελλεν. Κάλλιστον οὖν ἐδόκει εἶναι τῷ
Φιλόνεω τῆς αὐτῆς ὁδοῦ ἅμα μὲν προπέμψαι
εἰς τὸν Πειραιέα τὸν πατέρα τὸν ἐμὸν φίλον
17 ὄντα ἑαυτῷ, ἅμα δὲ θύσαντα τὰ ἱερά ἐστιᾶσαι
ἐκείνον. Ἡ οὖν παλλακὴ τοῦ Φιλόνεω
ἠκολούθει τῆς θυσίας ἕνεκεν. Καὶ ἐπειδὴ
ἦσαν ἐν τῷ Πειραιεῖ, οἷον εἰκός, ἔθθεν. Καὶ
ἐπειδὴ αὐτῷ ἐτέθητο τὰ ἱερά, ἐντεῦθεν
ἐβουλεύετο ἡ ἄνθρωπος ὅπως ἂν αὐτοῖς τὸ
φάρμακον δοίη, πότερα πρὸ δειπνοῦ ἢ ἀπὸ
δειπνοῦ. Ἔδοξεν οὖν αὐτῇ βουλευομένη
βέλτιον εἶναι μετὰ δειπνον δοῦναι, τῆς
Κλυταιμνήστρας ταύτης ταῖς ὑποθήκαις ἅμα
διακονοῦσαν.

Имаше един горен етаж на нашата къща, 14
който Филоней, мъж добър и почтен и
приятел на нашия баща, обитаваше всеки
път когато прекарваше време в града. И
той имаше наложница, която Филоней
възнамеряваше да прати в публичен дом.
С тази именно наложница майката на брат
15 ми се сприятели. Щом като майка ми
разбрала, че има вероятност наложницата
да претърпи несправедливо отношение от
Филоней, пратила хора да я повикат, и
след като онази дошла, майката ѝ разказала,
че и тя самата търпи несправедливо отношение
от нашия баща. И ѝ казала, че, ако я послуша,
тя е готова да направи Филоней благосклонен
към нея, а баща ми – благосклонен към самата
себе си, твърдейки, че това е нейна собствена
идея, а за наложницата това е задача за
изпълнение. Попитала я дали иска да ѝ
16 съдейства, а наложницата, както ми се струва
много бързо обещала съдействието си. По-
нататък се случи Филоней да има
свещенодействие за Зевс Ктезий в Пирея, а
баща ми възнамеряваше да плава за Наксос. И
така Филоней реши, че е много хубава идея да
придружи баща ми до Пирея, защото му е
приятел, хем като принесе жертвите, да го
почерпи. А наложницата на Филоней беше с
него заради жертвоприношението. И след като
17 стигнали в Пирея, Филоней принесъл жертви,
както си му е редът. А след извършването на
свещенодействията, тази жена започнала да
обмисля как да им даде отварата – дали преди
ядене, или след ядене. И така, докато
обмисляла, по-добре ѝ се сторило да я даде
след ядене, изпълнявайки по този начин и
разпорежданият на тази Клитемнестра.

II. Коментар.

1) Автор, произведение и контекст.

Коментираният откъс е част от речта на Антифонт Фармакеίας κατὰ τῆς μητροῦας (Обвинителна реч срещу мачехата по обвинение за отровителство). Антифонт е един от десетимата велики атически оратори (според александрийския канон), за когото се предполага, че е едно и също лице със софиста Антифонт. В случая става дума за съдебна обвинителна реч, произнесена от обвинителя пред колегия от атински съдебни заседатели и написана от Антифонт като λογύγραφος (професионален писач на съдебни реч за други лица).

В речта се излагат аргументите на обвинителя срещу мащехата му и брат му (който е дете на същия баща и на въпросната мащеха). Мащехата е обвинена в отровителство, извършено върху бащата на двамата братя.

Настоящият пасаж е част от т.нар. διήγησις на речта – наративната част, в която обвинителят представя случилото се от своята позиция. В този смисъл откъст подкрепя тезата и защитава каузата на обвинителя, че мащехата е извършила убийството.

2) Наративна структура на пасажа и интерпретация.

Текстът би могъл да се раздели на следните нарративни цялости:

глави	съдържание
14-16	Замисляне на деянието
14	Въвеждане в ситуацията и действащите лица
15	Измисляне на план за осъществяване на деянието
16-17	Изпълнение на деянието
16	Въвеждане в обстоятелствата на извършването на деянието
17	Изпълнение

3) Език и стил на пасажа.

Езикът е прост и подходящ за лесно разбиране при слушане, което е очаквано за една нарративна, а не толкова аналитична част на тази реч. Правилата на класическия гръцки синтаксис са образцово следвани без никакви отклонения. По-рядко срещани, но абсолютно правилни, са следните конструкции:

- Optativus за повтарящо се действие в миналото: διατρέβοι [14];
- Optativus obliquus след историческо време в главното изречение [15].

Стилистично пасажът е слабо украсен. За отбелязване е може би леката етимологична заигравка във Φίλονεων φίλον [15]. Несъмнено ефектна е междужанровата алюзия в [17], която представлява едно имплицитно сравнение с митологичната фигура на Клитемнестра. Това няма как да не събуди у образования атински слушател асоциация с трагедията „Агамемнон” на Есхил, в която се представя убийството на Агамемнон от злонамерената и коварна Клитемнестра. Мащехата отровителка е една Клитемнестра – това внушава тази алюзия. Говорителят се показва като образован и познаващ литературната традиция човек и съответно апелира към такъв тип слушатели.

Впечатление от лексикална гледна точка прави употребата на ἡ ἄνθρωπος в [17], който лексикален избор цели да създаде негативни конотации, но същевременно буди известно съжаление у слушателя, като показва държанката на Филоней като една обикновена жена, която не е наясно в какво действие се е забъркала.

4) Жанрово дефиниране на текста.

Логично е текстът да се определи като обвинителна съдебна реч. Дали обаче този жанр може да се причисли към художествената словесност, или е редно по-скоро той да бъде отнесен към една техническа (обслужваща, прагматична) литература? Отговорът на този въпрос ще зависи от това какъв естетически критерий сме приели и дали този текст доставя естетическо удоволствие на слушателя / читателя, или просто му помага да взема едно практическо решение. Фактът, че Антифонт влиза в числото на десетимата велики атически оратори както и фактът, че литературни критици като Дионисий Халикарнаски и Цецилий дискутират стила на Антифонт по-скоро в контекста на художествената словесност, може би показва, че в античността такъв тип текстове са носели и определено естетическо удоволствие. За съвременния читател вероятно това не е така.